

UNIVERZITET U BEOGRADU – PRAVNI FAKULTET

*Biblioteka*  
MONOGRAFIJE



Milena Polojac

# AKVILIJEV ZAKON I PRAVNA KULTURA

Drugo prošireno izdanje

BEOGRAD • 2025

Milena Polojac  
AKVILIJEV ZAKON I PRAVNA KULTURA  
Drugo prošireno izdanje

---

*Izdavač*

Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet  
Centar za izdavaštvo

*Za izdavača*

Prof. dr Bojan Milisavljević, dekan  
Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu

*Urednik*

Prof. dr Dušan V. Popović

*Recenzenti*

prof. emeritus dr Sima Avramović,  
prof. emeritus dr Janez Kranjc,  
prof. dr Dragoljub Popović

© Univerzitet u Beogradu – Pravni fakultet, 2025

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može biti reprodukovano, presnimavan ili prenošen bilo kojim sredstvom – elektronskim, mehaničkim, kopiranjem, snimanjem, ili na bilo koji drugi način bez prethodne saglasnosti autora i izdavača.

[www.ius.bg.ac.rs](http://www.ius.bg.ac.rs)

## SADRŽAJ

|                                |    |
|--------------------------------|----|
| PREDGOVOR.....                 | 13 |
| PREDGOVOR DRUGOM IZDANJU ..... | 14 |

### UVOD

|                                                  |    |
|--------------------------------------------------|----|
| O PRAVNOJ KULTURI.....                           | 17 |
| AKVILIJEV ZAKON I ARHAIČNO PRAVO DELIKATA .....  | 29 |
| O deliktima.....                                 | 29 |
| Arhaično pravo delikata i Zakon XII tablica..... | 34 |
| <i>Lex Aquilia de damno iniuria dato</i> .....   | 41 |

### PRVI DEO: *LEX AQUILIA* U INTERPRETACIJI UČENIH PRAVNIKA IZ VREMENA REPUBLIKE I PRINCIPATA

|                                                               |    |
|---------------------------------------------------------------|----|
| UVODNE NAPOMENE .....                                         | 49 |
| PRAVNICI IZ VREMENA REPUBLIKE .....                           | 55 |
| Brut .....                                                    | 55 |
| <i>Rumpere</i> iz trećeg poglavlja zakona i pobačaj.....      | 55 |
| Kvint Mucije Scevola.....                                     | 56 |
| <i>Rumpere</i> .....                                          | 57 |
| Slučaj potkresivača drveta – <i>iniuria (culpa)</i> .....     | 57 |
| Alfen .....                                                   | 57 |
| <i>Iniuria (culpa)</i> u slučaju trgovca (gostioničara) ..... | 60 |
| Slučaj goniča mazgi.....                                      | 61 |
| Slučaj igre loptom – <i>iniuria (culpa)</i> .....             | 63 |
| Ofilije.....                                                  | 64 |
| <i>Occidere</i> i <i>actio in factum</i> .....                | 64 |
| Zaključak .....                                               | 66 |
| PRAVNICI IZ RANOG PRINCIPATA (1. VEK N.E.) .....              | 69 |

|                                                                                                                                          |    |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| Labeon. ....                                                                                                                             | 69 |
| <i>Quadrupedes pecudes</i> . ....                                                                                                        | 70 |
| <i>Infans – impubes iniuriae capax</i> . ....                                                                                            | 70 |
| Babica daje robinji lek ( <i>occidere – causam mortis praestare</i> ) ...                                                                | 71 |
| Nestručni majstor – <i>actio in factum</i> . ....                                                                                        | 72 |
| Zapleteni brod i stanje nužde – <i>iniuria (culpa)</i> ....                                                                              | 73 |
| Nezgodu prilikom jahanja – <i>culpa</i> ....                                                                                             | 74 |
| Procena štete ( <i>aestimatio damni</i> ) i <i>princip id quod interest</i> . ....                                                       | 74 |
| Mela. ....                                                                                                                               | 75 |
| Slučaj berberina – <i>iniuria (culpa)</i> ....                                                                                           | 75 |
| Konkurencija tužbi <i>actio conducti</i> i <i>actio legis Aquiliae</i><br>u slučaju ranjenog roba goniča mazgi<br>i povređene mazge .... | 77 |
| Masurije Sabin. ....                                                                                                                     | 78 |
| Procena štete prema<br>trećem poglavlju Akvilijevog zakona – <i>plurimi</i> . ....                                                       | 78 |
| Slučaj gubitka novca – <i>actio in factum</i> . ....                                                                                     | 79 |
| Prokul. ....                                                                                                                             | 80 |
| Ujed nahuškanog psa – <i>actio in factum</i> . ....                                                                                      | 81 |
| Konkurencija tužbi: <i>actio ex locato</i> i<br><i>actio legis Aquiliae</i> u slučaju lekarske greške ....                               | 82 |
| Paljevina zakupljenog seoskog imanja<br>– <i>iniuria (culpa)</i> ....                                                                    | 82 |
| Berberin i slučajevi nezgode na moru – <i>culpa</i> ....                                                                                 | 83 |
| Pčele i kontroverza između Prokula i Celza – <i>urere</i> . ....                                                                         | 84 |
| Pegaz. ....                                                                                                                              | 86 |
| Deliktna sposobnost maloletnika ....                                                                                                     | 86 |
| Pretovareni prolaznik – <i>occidere, culpa</i> ....                                                                                      | 86 |
| Javolen. ....                                                                                                                            | 87 |
| Odgovornost za delikte koji su izvršili<br>slobodni ljudi po tuđem naređenju. ....                                                       | 87 |
| <i>Actio de pauperie</i> i <i>actio legis Aquiliae – id quod interest</i> ....                                                           | 88 |
| Aktivna legitimacija: <i>dominus v. bonae fidei possessor</i> . ....                                                                     | 88 |
| Nezgodu prilikom jahanja – <i>culpa</i> ....                                                                                             | 89 |
| Zaključak. ....                                                                                                                          | 89 |
| PRAVNICI IZ VREMENA HADRIJANA. ....                                                                                                      | 91 |
| Neracije. ....                                                                                                                           | 91 |
| Izgladnjivanje roba – <i>actio in factum</i> . ....                                                                                      | 91 |

|                                                                                                |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| Ubistvo roba naslednika i procena štete ( <i>aestimatio damni</i> ) . . .                      | 91  |
| Nepažljivi rob ložac peći na seoskom imanju – <i>actio utilis</i> . . . .                      | 92  |
| Strmoglavljeni volovi – <i>actio in factum</i> . . . . .                                       | 94  |
| Ursej. . . . .                                                                                 | 95  |
| Vivijan. . . . .                                                                               | 95  |
| Kastrirani rob. . . . .                                                                        | 95  |
| Oktaven. . . . .                                                                               | 96  |
| Berba nezrelih maslina, useva ili grožđa . . . . .                                             | 96  |
| Celz . . . . .                                                                                 | 96  |
| <i>Occidere</i> – <i>mortis causam praestare</i> . . . . .                                     | 97  |
| <i>Occidere</i> – <i>mortifero vulnerare</i> . . . . .                                         | 97  |
| Konkurencija <i>actio furti</i> i <i>actio damni iniuriae</i> . . . . .                        | 99  |
| Ubistvo roba u suvlasništvu . . . . .                                                          | 100 |
| Pčele i kontroverza između Celza i Prokula – <i>urere</i> . . . . .                            | 100 |
| Sejanje korova na tuđem polju s usevima – <i>actio in factum</i> . . . .                       | 101 |
| <i>Corrumpere</i> . . . . .                                                                    | 102 |
| Rušenje susednih zgrada radi zaustavljanja požara<br>– <i>iniuria</i> i stanje nužde . . . . . | 102 |
| Julijan. . . . .                                                                               | 103 |
| <i>Occidere</i> – smrtno ranjavanje i ubistvo roba. . . . .                                    | 104 |
| Konkurencija tužbi iz prvog i<br>trećeg poglavlja Akvilijevog zakona . . . . .                 | 105 |
| Smrtno ranjeni rob umire<br>u rušenju zgrade ili brodolomu . . . . .                           | 107 |
| Kazna i kumulativna odgovornost<br>– <i>actio legis Aquiliae</i> je penalna tužba. . . . .     | 108 |
| <i>Quanti is homo in eo anno plurimi fuisset</i> . . . . .                                     | 109 |
| Kontroverza (Prokul i Julijan u slučaju ujeda psa). . . . .                                    | 110 |
| Titulari službenosti i <i>actio utilis</i> . . . . .                                           | 110 |
| Slučaj strogog obučara i konkurencija tužbi . . . . .                                          | 111 |
| <i>Corrumpere</i> . . . . .                                                                    | 112 |
| Pomponije. . . . .                                                                             | 113 |
| <i>Furtum</i> i <i>damnum iniuria datum</i> . . . . .                                          | 113 |
| Slučaj pobačaja kobile. . . . .                                                                | 114 |
| <i>Dominus</i> i aktivna legitimacija . . . . .                                                | 115 |
| Gaj . . . . .                                                                                  | 115 |
| Citat prvog poglavlja Akvilijevog zakona . . . . .                                             | 116 |
| Litiskrescencija. . . . .                                                                      | 117 |

|                                                                                                                  |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>Qadrapedes pecudes</i> . . . . .                                                                              | 117 |
| Informacija o sadržaju drugog poglavlja Akvilijevog zakona. . .                                                  | 118 |
| <i>Damnum dedere corpore suo</i> . . . . .                                                                       | 119 |
| Treće poglavlje Akvilijevog zakona. . . . .                                                                      | 120 |
| <i>Iniuria</i> . . . . .                                                                                         | 122 |
| <i>Culpa, imperitia, infirmitas</i> . . . . .                                                                    | 123 |
| <i>Occidere</i> i ubistvo u samoodbrani. . . . .                                                                 | 124 |
| Klasifikacija deliktних obligacija . . . . .                                                                     | 124 |
| Karakter <i>actio legis Aquiliae</i> . . . . .                                                                   | 125 |
| Zaključak . . . . .                                                                                              | 127 |
| POZNOKLASIČNI PRAVNICI PAPINIJAN, ULPIJAN I PAUL . . . . .                                                       | 131 |
| Papinijan . . . . .                                                                                              | 131 |
| Ulpijan. . . . .                                                                                                 | 132 |
| Akvilijev zakon je plebiscit koji je derogirao<br>odredbe Zakona XII tablica i drugih zakona. . . . .            | 133 |
| <i>Iniuria</i> . . . . .                                                                                         | 134 |
| <i>Damnum iniuria – contumelia</i> . . . . .                                                                     | 135 |
| <i>Occidere</i> . . . . .                                                                                        | 136 |
| Ubistvo roba prilikom gađanja . . . . .                                                                          | 136 |
| Ubistvo ili ranjavanje u javnom nadmetanju . . . . .                                                             | 137 |
| Troškovi izgubljene zarade i lečenja<br>u slučaju ranjavanja <i>filius familiasa</i> . . . . .                   | 139 |
| Povreda slobodnog čoveka i <i>actio utilis</i> . . . . .                                                         | 139 |
| <i>Dominus (erus), possessor bonae fidei</i> i<br><i>creditor pignoratitius</i> – aktivna legitimacija . . . . . | 140 |
| <i>Quanti is homo in eo anno plurimi fuisset</i><br>– prvo poglavlje zakona . . . . .                            | 141 |
| <i>Id quod interest</i> . . . . .                                                                                | 142 |
| <i>Actio legis Aquiliae</i> je penalna tužba. . . . .                                                            | 142 |
| <i>Lex Aquilia</i> i <i>lex Cornelia</i> . . . . .                                                               | 142 |
| Litiskrescencija. . . . .                                                                                        | 143 |
| Drugo poglavlje . . . . .                                                                                        | 143 |
| Treće poglavlje zakona . . . . .                                                                                 | 143 |
| <i>Omnes animales</i> u trećem poglavlju zakona . . . . .                                                        | 145 |
| <i>Rumpere</i> i <i>damnum</i> . . . . .                                                                         | 145 |
| <i>Urere, frangere, rumpere</i> . . . . .                                                                        | 146 |
| <i>Urere</i> . . . . .                                                                                           | 146 |
| <i>Quasi rumpere – scidere, inquinavere</i> . . . . .                                                            | 147 |



|                                                                                                                                                                                        |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>Effudere</i> .....                                                                                                                                                                  | 147 |
| <i>Quasi corrumpere</i> .....                                                                                                                                                          | 147 |
| <i>Frangere</i> .....                                                                                                                                                                  | 147 |
| <i>Perforare</i> .....                                                                                                                                                                 | 148 |
| <i>Confregere vel refregere</i> .....                                                                                                                                                  | 148 |
| Odgovornost magistrata po Akvilijevom zakonu .....                                                                                                                                     | 148 |
| <i>Culpa levissima</i> .....                                                                                                                                                           | 149 |
| Paulus .....                                                                                                                                                                           | 150 |
| <i>Culpa</i> – u slučaju strogog kažnjavanja i opasne igre .....                                                                                                                       | 151 |
| <i>Actio legis Aquiliae</i> i <i>actio pigneraticia</i> .....                                                                                                                          | 152 |
| Ubistvo roba pod pretnjom ugovorne kazne,<br>ubistvo roba iz trupe glumaca, muzičara, blizanca ili konja<br>iz četvoroprega ili jedne iz para mazgi<br>– <i>id quod interest</i> ..... | 152 |
| Ubistvo tuđeg roba zatečenog u preljubi .....                                                                                                                                          | 153 |
| Aktivna legitimacija: vlasnik ili založni poverilac .....                                                                                                                              | 153 |
| Konsumacija tuđeg vina ili žita – <i>actio utilis</i> .....                                                                                                                            | 154 |
| Spaljivanje korova na seoskom imanju – <i>culpa</i> .....                                                                                                                              | 155 |
| Ranjeni rob je umro zbog nepažnje .....                                                                                                                                                | 155 |
| Slučaj potkresivača drveća i kopanje jame<br>za hvatanje medveda i jelena na javnom mestu. ....                                                                                        | 155 |
| <i>Vim vi defendere omnes leges</i><br><i>omniaque iura permittunt</i> .....                                                                                                           | 157 |
| Ubistvo manje vrednog roba u alternativnoj obligaciji .....                                                                                                                            | 157 |
| Umesto zaključka: <i>lex Aquilia</i> u interpretaciji<br>klasičnih rimskih pravnika i pravna kultura .....                                                                             | 158 |

## DRUGI DEO: O AKVILIJEVOM ZAKONU U SREDNJEM I NOVOM VEKU

|                                                                                                               |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>HUGO DONELLUS</i> (1527–1591) – SISTEMATIČAR S POČETKA<br>NOVOG VEKA O DELIKTIMA I AKVILIJEVOM ZAKONU .... | 163 |
| Humanizam i renesansa u pravu .....                                                                           | 163 |
| <i>Commentarii de iure civili</i> .....                                                                       | 164 |
| O deliktima – <i>Commentariorum de jure civili, liber decimusquintus</i> ....                                 | 166 |
| <i>LEONARDUS LESSIUS</i> (1554–1623) – MORALNA TEOLOGIJA I<br>PRIRODNO PRAVO O DELIKTIMA I RESTITUCIJI .....  | 177 |
| Prirodno pravo i moralna teologija .....                                                                      | 177 |

|                                                                                                                                         |     |
|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>De iustitia et iure ceterisque Virtutibus Cardinalibus</i> . . . . .                                                                 | 179 |
| O deliktima i restituciji. . . . .                                                                                                      | 181 |
| <i>Iustitia, ius, iniustitia, iniuria</i> . . . . .                                                                                     | 182 |
| <i>Restitutio</i> . . . . .                                                                                                             | 184 |
| <i>Restitutio i satisfactio</i> . . . . .                                                                                               | 187 |
| <i>Culpa</i> . . . . .                                                                                                                  | 188 |
| Ubistvo, ranjavanje i restitucija . . . . .                                                                                             | 189 |
| Troškovi lečenja i izgubljene zarade . . . . .                                                                                          | 190 |
| Troškovi sahrane . . . . .                                                                                                              | 194 |
| Restitucija za troškove izdržavanja . . . . .                                                                                           | 195 |
| Moralna teologija, rimsko pravo delikata,<br>Akvilijev zakon i susedni titulusi. . . . .                                                | 195 |
| HUGO GROCIJE (1583–1645), MODERNA ŠKOLA                                                                                                 |     |
| PRIRODNOG PRAVA, DELIKTI I AKVILIJEV ZAKON                                                                                              |     |
| – <i>DE IURE BELLI AC PACIS</i> 2.17. . . . .                                                                                           | 199 |
| Uvodne napomene . . . . .                                                                                                               | 199 |
| <i>De iure belli ac pacis</i> , 2,17 ( <i>De damno per iniuriam<br/>dato et obligatione quae inde oritur</i> ) . . . . .                | 200 |
| <i>Maleficium (obligatio ex maleficio)</i> . . . . .                                                                                    | 202 |
| <i>Culpa</i> . . . . .                                                                                                                  | 204 |
| <i>Damnum</i> . . . . .                                                                                                                 | 207 |
| Primer ubistva i ranjavanja . . . . .                                                                                                   | 210 |
| Ostali slučajevi (npr. <i>damnum</i> kod preljube i silovanja, kod krađe i<br>razbojništva, u slučaju povrede časti u ugleda) . . . . . | 212 |
| SAMJUEL PUFENDORF (1632–1694)                                                                                                           |     |
| I AKVILIJEV ZAKON. . . . .                                                                                                              | 215 |
| <i>De jure naturae et gentium, liber tertius, caput I,<br/>ut nemo laedatur, et si quod damnum fuit datum reparetur</i> . . . . .       | 215 |
| ŽAN DOMA (1625–1696) I ROBER-ŽOZEF POTJE (1699–1772)                                                                                    |     |
| O DELIKTIMA I KVAZIDELIKTIMA. . . . .                                                                                                   | 227 |
| Uvodne napomene . . . . .                                                                                                               | 227 |
| Žan Doma o deliktima i kvazideliktima . . . . .                                                                                         | 227 |
| Rober Žozef Potje o deliktima i kvazideliktima . . . . .                                                                                | 231 |
| Francuski Građanski zakonik i odredbe<br>o deliktima i kvazideliktima . . . . .                                                         | 233 |
| SAMUEL STRYK (1640–1710), <i>USUS MODERNUS PANDECTARUM</i> I                                                                            |     |
| AKVILIJEV ZAKON . . . . .                                                                                                               | 241 |
| <i>Usus modernus pandectarum</i> . . . . .                                                                                              | 241 |

|                                                                                     |     |
|-------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>Samuel Stryk</i> .....                                                           | 242 |
| O Akvilijevom zakonu<br>( <i>Pandect. Lib. IX Tit. II Ad legem Aquiliam</i> ) ..... | 243 |
| <b>CHRISTIAN THOMASIVS (1655–1728) I AKVILIJEV ZAKON</b>                            |     |
| (O SPISU <i>LARVA LEGIS AQUILIAE DETRACTA ACTIONI DE DAMNO DATO</i> ) .....         | 255 |
| <i>Larva legis Aquiliae</i> .....                                                   | 256 |
| Prvi deo: pravila prirodnog prava .....                                             | 256 |
| Drugi deo: Akvilijev zakon .....                                                    | 259 |
| Treći deo – o kanonskom pravu i o običajima Nemačke .....                           | 263 |
| Zaključak o tužbi za pričinjenu štetu u praksi nemačkih sudova ...                  | 267 |
| ZAKLJUČAK .....                                                                     | 273 |
| BIBLIOGRAFIJA .....                                                                 | 297 |

## DODATAK

|                                                             |     |
|-------------------------------------------------------------|-----|
| AKVILIJEV ZAKON U<br>SRPSKOVIZANTIJSKIM KOMPILACIJAMA ..... | 311 |
|-------------------------------------------------------------|-----|